List 19. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 8. maja 1867.

Gospodarske stvari.

Nova katasterska mera.

Dne 23. maja 1865 je v državnem zboru na Dunaji poljski poslanec Wężik predlog prinesel, naj bi se v Galicii in Bukovini katastralna cenitev do prenaredbe sedanjih davkovskih postav ustavila, ter je svoj predlog tako-le utrjeval:

Le važnost in silnost predmetova sili me, da svoj predlog pred slavni zbor prinesem, zakaj po moji misli ni važnejše reči ne za državo niti ne za obdačene, nego je pravična in enaka razdelitev davkov med deželami in v deželi. To je in to mora prva naloga vsake pravične davkovske postave, vsake pametne finančne uprave biti. Ali ta enakost pri nakladanji davkov ni mogoča, ako se zemljišča precenjujejo po stabilnem katastru, ker so se od 1817. leta, posebno pa po velikih premembah kmečkih zadev 1848. leta zemljedelske razmere bitno predrugačile, tako da precemba po pravilih, za tedaj veljavnih zahtevam današnjega časa ne zadostuje, ampak bi le največe krivice vzrokovala. Še manj dobrega se je od take precembe nadjati zato, ker so postavo od 23. decembra 1817, po kteri se je imela vršiti, poznejša ministerska podučila tako predelala, da se ravno tisti paragrafi več ne izpolnjujejo, brez kterih se kolikor toliko pravična precemba ne dá misliti. Tako se je odstranil §. 10. te postave, ki pravi:

„Precemba naj se vrší po cenilcih, ki krajne in gospodarske razmere razumejo, ki okraje, za ktere so postavljeni, na tanko poznajo, ki so v praktičnem zemljedelstvu zvedeni, kterih poštenost in nepristranost je potrjena.“

Ta paragraf se v Galicii in Bukovini nikdar ni izpolnoval. Ampak ravno nasproti so za cenilce postavljeni sami tujci, ki dežele in deželnega jezika ne poznajo, in koliko so v gospodarstvu zvedeni, lahko se presodi po tem, ker niso nikoli nikjer nobenega gospodarstva, najmanj pa v Galicii ali Bukovini imeli ali oskrbovali. Oni so izurjeni samo v umetnem preračunavanji nekega domišljenega, iz sto nezanesljivih faktorjev sestavljenega čistega dohodka, in še to le po kopitu, ki ga dobijo iz svoje nadpostavljene kancelije. Oni prav dobro razumejo številke po računsko sestavljati, samo da se te z djansko resnico kar nič ne vjemajo.

Ko so izpustili §. 10., morali so tudi §. 5 omenjene postave v stran vreči, kteri piše, da naj pri cenitvi za merilo služi gospodarstvo, v soseski navadno pri srednji letini. Ali kako bodo cenilci, ki jezika in dežele ne znajo, umeli in prav presojali, kaj je v soseski navadno. Ne vem, kako bi nemške dežele zadovoljne bile, ko bi jim poslali poljske ali magjarske cenilce. Tej okoliščini je pripisati, da se za deželne gospodarske navade ni prašalo, ampak se je merilo na nemški ali pemski vatel.

Enaka osoda, kakor §§. 10. in 5. je zadela tudi §. 26. omenjene postave, po kterem bi se deželna kvota (to je, koliko bo vsaka dežela davka plačevala) imela uganiti še le tedaj, ko bi precemba za celo cesarstvo bila dodelana. Ta postavna določba, ki bi cenitvene neenakosti med posameznimi deželami kolikor toliko poravnati imela, ni se nikdar izpolnovala. Galicija in Bukovina ste pa zavolj tega najhuje udarjeni, ker ste najzadnji katastrirani, in zato tudi pri enakih pogojih najbolj obloženi; kajti to je vsaj sploh znano, da je istodobnost prvi pogoj enake cenitve, že zato, ker je obdelovanja stan, ki ima do cenitve glavni upljiv, v raznih časih jako različen.

Jaz ne pridem do kraja, ko bi hotel vse pomanjkljivosti in napake stabilnega katastra in vse uradne spise naštevati, v kterih vlada sama njegove slabosti spoznava. Le to čem opomniti, da je vlada s tem, da je davkovske poprave ali reforme, na vse drugačni podlogi osnovane predložila, najjasneje razodela, da stabilni kataster ni za rabo, in je s tem silno potrebo, da se davkovska sistema prenaredí, dokazala. Naj si gosp. državni minister še toliko prizadeva, da bi dokazal, da bo sedanja katastralna precemba dober materijal ali pomoček za prihodnje davkovske prenaredbe, vendar ne verjamem, da bo kterega zvedenega človeka preveril; kajti, da od druzih napak ne govorim, kdo bo hotel verjeti, da bo precemba storjena po cenah, kakor so bile 1824. leta, v kak pomoček cenitvi, ki se ima opirati na sedanje cene.

Ali ni tedaj popolnoma odveč taka cenitev, za ktero se naprej vé, da bo nje vspeh krivičen in lažnjiv; za ktero se naprej vé, da jo bo čez malo časa po čisto drugačnih načelih ponoviti treba, in za ktere ponovitev se res že zdaj priprave delajo? Jako je dvomiti, ali bi tako ravnanje državi in deželi bilo na korist, ker hitro preminjanje davkovskih podlog zemljiško vrednost in zemljiški kredit hudo hudo moti.

Tak postop se iz gospodarskih ozirov ne dá opravičiti; taka poskušnja bi še v bogatejših deželah, nego ste Galicija in Bukovina, zeló škodljive nasledke imela. Naj se nikdar ne pozabi, da se zemljiški davki nikdar ne smejo za majhen čas provizorno odmerjati.

Moja gospôda, Galicija zastran davkov ne zahteva posebnih dobrot, pa tudi noče biti obsojena, da bi v pokritje finančnega primanklja, kterega ni ona kriva, vsled napečne in pomanjkljive precembe več doprinašati morala, nego druge dežele.

Nazadnje se le še na to sklicujem, da je slavni zbor že 1862. leta sklenil, da se vsa katastralna dela ustavijo do takrat, da se nova postava za zemljiški davek izdela, ali vsaj obstoječi kataster iznovega pregleda.

To so besede g. poslanca Wężika. Ker se tudi nam za skoraj obeta nova katasterska mera in cenitev, zato so Wężikove besede resnega prevdarka vredne, temveč, ker se iz sestavka g. finančnega direktorja pl. Felsenbrun-a, ki ga je prinesla „Laibacherica“ 1. dan t. m., lahko posname, da namen nove mere je tudi ta, da pridejo v njo tista zemljišča, ki so se od zadnje mere kaj zboljšala, na pr. če se je iz hoste njiva, iz pašnika travnik napravil itd.

Gospod pl. Felsenbrunn trdi, da se po novi meri zemljiški davki najbrže ne bodo zmanjšali, ker če bi se tudi čisti dohodek nekterih parcel znižal, pa bi se pri drugih od zadnje mere zboljšanih zvišal.

Ako je pa temu tako, potlej se nove mere sploh nimamo kaj posebno veseliti.

Zastopniki kranjske dežele se že toliko let poganjajo za znižanje davkov. V ta namen so trdno dokazali, da je kranjska dežela v primeri z druzimi, posebno v primeri s Koroško in Štajarsko preobložena, ker je bila katastralna cenitev na Kranjskem višja, nego v unih dveh deželah. Tega dokaza še nihče ni ovrgel. Ako tedaj po novi meri davki pri starem ostanejo, ostane v primeri tudi stara krivica. Saj se je gotovo tudi na Koroškem in Štajarskem od zadnje mere mnogo zemljišč premenilo in zboljšalo; zakaj bi moralo ravno Kranjsko prvo biti, kjer se zboljšanim zemljiščem davek poviša.

Na tanko je tedaj treba to reč premisliti in prevdariti, ali ne bi tudi kranjski poslanci g. Wężika v prihodnjem državnem zboru posnemali.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Konec.)

Kteri so pésni in njenega semena sovražniki.

Sladko pésno séme radi jedé ali objedajo nekaki mali črviči z dosti nogami; nektero létino, če je vreme zánje, njih je mnogo v zemlji. Časi jedé péso tudi črvjé navadnega hrošča (kebra); ti so še celó velicega travna (maja), rožnika (julija) nevarni koreninam. Tudi nekak rjav črv, ves podoben tistemu, ki se nahaja v moki, rad jé seme.

Da se pride tem sovražnikom v okom, kolikor je mogoče, ne smeš nikoli sè semenom skopovati, kader se sadí, da potlej ni trebé toliko dosájati; izpod 5 do 8 zrn naj nikdar ne pride v eno jamico. To je na eno orál [joh] (1600 štirj. sežnov) po 12 do 15 funtov.

Koliko je stroškov z obdelovanjem.

Po Kranjskem se navadno plačuje delavcu po 30 do 40 krajcarjev na dan. Po tej ceni pride za kopanje ali oránje, za poravnavanje prstí ali za vláko z brano, za valjénje z valom, za prekrižavanje z grabljami, za sajénje, za drugo valjénje z valom, za okopavanje in snaženje na eno orál (joh) po 16 do 20 gold. stroškov.

Koliko se pése pridela.

Kdor pesi streže, kakor smo mu tukaj razložili, tak je pridela, če je kolikaj létina, na eni oráli (na 1600 štirjaških sežnih) po 300 do 400 centov. Nektera leta se je pridela tudi več, ali to je samo časi, pa malokdaj.

Konec.

Zdaj še opominjamo, da je pri nas na prodaj cent pésnega semena po 50 do 55 krajcarjev; po taki ceni ga ni dobiti nikjer pod našim cesarjem. Kakor je bilo rečeno že v predgovoru, nam je samo do tega, da bi se kmetovalci pése poprijeli, in da bi jo saditi vsaj poskušati začeli. Kader se to zgodí, potem se pésa tudi pri nas povsod vdomači, kajti že po prvih poskušnjah se mora preveriti vsak umni kmetovalec, da tudi v najboljši letini nobena druga poljščina ne obrodí toliko čistega dobička, kakor pésa, pa ko bi njene korenine tudi prodajal samo po 35 do 45 krajcarjev cent, kakor ima ceno po Ogerskem in Českem (Pemskem). Tudi bode videl, da pési slabo vreme menj škoduje, kakor kteremu koli druzemu poljskemu sadu, in da je dobiček od nje vselej zagotovljen.

Ako ta ali ta kmetovalec, kteri se misli poprijeti pése, morda želí kako reč še bolj ter na tanko zvedeti, prosimo ga, naj se naravnost k nam obrne.

Tudi vselej lehko vsak sam pogleda, kako mi s péso delamo na svojem kmetovanji pri Ljubljani in na Razsupljem pri Šmárii.

Najboljše seme prodajemo v ta kúp, kolikor imamo sami stroškov ž njim (po 25 krajcarjev funt), samo da se nam potlej mora pridélana pésa dajati po tej ceni, kakor smo jo zgoraj imenovali.

O tej priliki opominjamo, da prodajemo posebno dobro

séme sladkornega korenja.

Korenje, kakoršno se prideluje po Kranjskem, ni dobro. Preverjeni smo, da bode že po prvi izkušnji prihodnjič zmerom naše seme sejál vsak kmetovalec.

Korenje iz našega semena je zeló prijetno in dobro za prikuho, pa tudi za živinsko pičo je dosti redilnejše, ker je boljšega plemena. Mi kupujemo zmerom korenje iz našega semena, ko nam bi ga kdo še toliko pripeljal, in plačujemo ga skoraj še enkrat draže, kakor tukajšnje navadno korenje, ki ni za našo rabo.

Živinozdravniške stvari.

Odgovor na vprašanje

o neznani bolezni telét.

„Novice“ so prejele sledeči dopis:

„Velikokrat ste, predrage „Novice“, svojim kmetijskim bralcem že svetovale prav, kadar ste bile za svet poprašane tudi o živinskih boleznih. Z zaupanjem se tedaj do Vas obrnem, da mi naznanite, kaj mi je storiti in kako si pomagati v teh-le primerljejih: Že kake dve leti imam pri reji mladih telet vedno nesrečo. Že 6 telet zaporedoma, ki sem jih za rejo bil odločil, mi je zbolelo tako, da sem jih moral zaklati. Zbolele so pa tako: Ene dni, predno popolnama tele zbolí, rado ne jé, manj jé. Na tem se najpred spozná, da mu nekaj ni prav. Potem začne kvišku gledati, in čez nekaj časa je kakor bi bilo pijano in slepo. Tako bolna živina tudi pada; vrže jo, trese jo, da becá. Ko to mine, sopet nekoliko jé in pije, pri vsem tem pa vendar medlí, da jo je sama kost in koža in potem pogine. To hiranje trpí dle časa, kakih 4—5 mesecev, če se pred ne zakolje. Tako bolna zaklana živina je imela v možganih vodo. Druzega ni bilo nič najti, da bi se poznalo, da je živina bolna. Ta bolezen je bila pozimi in pri vseh teletih, ktere sem redil. Morebiti bi tudi drugi čas bila, pa telet ravno ni bilo za rejo. Povejte nam: kaj bi bilo storiti zoper to bolezen? In od kod izvira? Prosim lepo!

Odgovor. Bolezen, ki napada teleta Vaša, je navál krví (Blutcongestion) v možgane, po kterem samem večkrat ponavljanem ali pa po nastalem tihotapnem vnetji (schleichende Entzündung) nastopi razliv vode (Wasserergiessung). Ker so možgani žlahen orgán, lahko razumete, da se prikažejo popisana druga znamenja bolezni, ki niso druzega kakor nasledki zdraženih mo-

žganov, ki so glavni organ čutja in gibanja. Zato so teleta kakor pijana, vrtoglavna, slepa, da jih božjast meče itd. Kadar navál odjenja, odleže živinčetu. Možgani mladih živinčet so zeló podvrženi takim krvnim navalom in vodenici, ktera iz navalov izvira. Saj tudi veliko otrók pod zemljo spravi božjast, kteri je vzrok tako imenovana nagla vodenica možganinih duplin (acute Gehirnhöhlenwassersucht). — Vzrok te bolezni pa je vse to, kar preveč krví žene v možgane, in največ krivi so tega soparni hlevi, v kterih vročina kri podí v glavo; tudi preobila klaja, ki trebuh polni in napotje dela krvotoku, zlasti takrat, kadar je živinče bolj zaprto in se ne očedi blata, kakor treba; tudi kaki udarci na glavo ali kaj tacega more krivo biti. Pri otrocih tudi zobje delajo enako bolezen, in živinozdravniki mislijo, da utegne včasih tudi pri mladi živini kaj tacega biti, al za gotovo ne morejo tega trditi.

Po vsem tem tedaj iščite, kaj je pri vaših teletih krivo? Našli boste vzrok. In kar je napák, odpravite. To je prvo in edino, da se bolezen odvrne.

Ako je že nastala, treba je pred vsem zračnega hleva, umivanja glave z mrzlo vodo ali da se lahka cunja v mrzli vodi namočena in večkrat ponavljana poklada živinčetu na glavo; mehke klaje (ako je mogoče, frišne klaje) je treba, da se živinčetu napravi zmerna driska; zato koristi tudi, da se jej dá kuhinjske solí, ali pa tudi grenke solí (Bittersalz), kaka 2 lota na dan v vodi.

To vse odpeljuje kri od možganov in odvrača razliv vode v možganih (vodenice). Kadar pa se je že več vode razlilo, ni nobene pomoči več. Dr. B.

Slovansko slovstvo.

Vabilo na složno književno delo.

Domoljubni stari in mladi gospôdi, književnikom hrvaškim, srbskim in slovenskim.

Duša zabolí vsacega rodoljuba, ko vidi, kako se je pri nas, poleg toliko izvrstnih naših časopisov, vendar le tuja književnost udomačila, ktera nam vsa najdomoljubneja, posebno nježna srčica popolnoma potujčuje. Hrvaticam, Srbkinjam in Slovenkam umilil se je „Hausfreund“, „Ueber Land und Meer“, „Illustrirte Welt“ in tem podobni tuji časopisi, brž ko ne, samo zavoljo slik (podob); naših še dosti zanimivih zabavnikov ne podpirajo, „weil sie nicht illustrirt sind.“

Korajža veljá! Treba je poskusiti; morebiti nam sreča posluži, da zadovoljimo želji in potrebi domorodnega čitajočega občinstva in sicer z našo sladko materno besedo, da ž njo, koliko je mogoče, vsaj nektera naša vrata zapremo strupenemu ptujemu življu. Zato sem odločil, v zvezi nekterih književnikov, izdajati ilustrirane zabavne snopiče po tri do štiri pôle velikega oblika, pisane z latinico in cirilico, kterih ima vsacega leta 10—12 priti z imenom

„Slavjanski jug.“

To je, kakor mislimo, prvi te vrsti poskus, važen iz narodnega gledišča posebno zato, ker veže v bratsko koló tri žlahna južna plemena: Hrvata, Srba in Slovenca, a nadjamo se, da najdemo vspešnega odziva.

Tacemu delu, kteremu je treba izvrstnosti v vsacem obziru, da je primeren duhu časa in plemeniti svrhi, treba književne podpore od vseh straní. Vabim tedaj vse štovane stare in mlade pisatelje na složno književno delovanje, ter prosim prozaiste, pesnike in glasbene skladalce hrvaške, srbske in slovenske, da nam najkasneje do 1. junija izvolijo poslati razne hrvaško, srbsko in slovensko sestavljene: romane, novele, povesti, historično-, naravo-, zemljo- in potopisne črtice *s podobami* (kjer so take potrebne), pesme z napevi (ako je mogoče), glasbene umotvore, kritične naprave, sestavke o književnosti in umetnosti, o zabavi, narodnih običajih itd., šaljive pričice, smešnice, drobtinice, rebuse, uganjke, z eno besedo: vse, kar spada v vrsto tacega časopisa.

Izvirna dela imajo prednost, pa radi bodemo prejemali tudi zanimive in dobre prestave iz vsacega jezika.

Vsaki početek je težak. Naj se tedaj ne gleda že zdaj pri prvih spisih na kako materijalno korist, ker tudi od nas se ne more zahtevati denarne žrtve tje v en dan, brez zagotovljenega uspeha. Rodoljubni pisatelji naj nam s složnimi silami pripomorejo ustanoviti napraviti „Slavjanski jug“, a mi hočemo brž, kakor hitro se nam to podvzetje koristno pokaže, ne le dobra dela plačevati, ampak že tudi pri drugem, tretjem snopiču darila razpisati, s kterimi si bodemo skušali v naše književno koló dobrih pisateljev pridobiti.

Rokopisi morejo se nam tudi v nefrankiranih pismih pošiljati. Ako nam kdo kake podobe priloži, more jih po porabi nazaj dobiti, ali nam pa tudi dotični strošek vračunati, pa mu ga plačamo, da nobeden, kteri nam že svoj trud poklanja, saj denarne škode nima.

Tiskal se bode časnik naš, če je mogoče, v Zagrebu, in če ondi ne, pa na Dunaji. Skrbeli bodemo za čisto, bogato in lepo vnanjo obliko.

Ceno posamesnim snopičem bomo ustanovili najnižo, kakoršno imajo te vrsti nemški časopisi, pa jo bodemo, kakor tudi vse ostalo, v prvem snopiču opredelili, kteri bode okoli konca meseca junija beli dan zagledal.

V Karlovcu na Jurjevo 1867.

Gjuro Klarić.

Národne stvari.

Poberki iz nemških časnikov.

Po naključbi smo naleteli te dni na nemški časnik „Globus“ in v njem na sestavek „zur Karte von Deutschland“ (o zemljevidu Nemčije). V tem sestavku pisatelj ves zamaknjen gleda veliko edino Nemčijo, ktero izdeluje zdaj Prus, in v rajskem veselji vriska: „Deutschland reicht für jeden ehrlichen Patrioten von Memel bis Triest, und von der Leitha bis zur Maas, von der Königsau bis zur Etsch. Das Alles gehört zusammen, und wir bleiben dabei: das ganze Deutschland soll es sein! (to se pravi po naše: Vsak pošten narodnjak mora zahtevati, da Nemčija sega od Klajpeda do Trsta, od Litave do Moze, od Königsau-a do Adiže. To vse gré skupaj; zato je zmiraj naša beseda ta: cela mora biti Nemčija).

Kaj ne, da je prav odkritosrčno to rečeno in da na novo potrjuje, kar že dolgo vemo, da gori od severne Nemčije noter doli čez Česko, Koroško, Štajarsko in Kranjsko do Trsta in jadranskega morja vse hočejo pogoltniti „pošteni nemški patrioti.“ Prav očitno je tedaj, kamo meri nemški nikdar siti želodec. In namenjeni ta rop slovanskih dežel je „poštenim nemškim patriotom“ lastnína nemška, ker „das Alles gehört zusammen“, in avstrijski „Verfassungstreu-e“ molčijo o vsem tem, se ve da „das ganze Deutschland soll es sein!“

Če pa se Slovani napravljajo v Moskvo, da vidijo razstavo imenitno znanstveno, kakoršne še ni bilo videti niti na Francozkem niti na Angležkem, je pa krik in hrup, kakor da bi se Avstrija podrla, in ogenj

šviga po strehah „Pressinih“, „Debattinih“ in kar koli je teh časnikov, ki bi radi v žlici vode potopili Slovane avstrijske, ki se brez hlimbe morejo ponašati s tem, da so za Avstrijo največ krví prelili. „Spiegelberg, ich kenne dir.“

Národni običaji.

Venčanje (kronanje) ogerskega kralja.

(Konec.)

Dosedanje slovesnosti so le pripravljavne, kajti zdaj kološki nadškof v imenu cerkve slovesno zahteva, da primas venča pričujočega kralja. Kralj se podá pred oltar, kjer ga primas in palatin venčata s tem, da mu sv. Štefana apostolsko krono obá ob enem postavita na glavo; na to mu primas sam v desnico dá zlato žeslo, v levico pa zlato jabelko. Kralj, okinčan s kraljevimi znamnji, gré na svoj prestol in primas ga ogerski pozdravi z besedami: „Eljen á király“ (živio kralj). Ta pozdrav pričujoči škofje, boljarji in stanovi ponavljajo v cerkvi, množica pa zunaj cerkve, on se razlega po mestu in vsej ogerski deželi. Predno potihne ta pozdrav, primas zapoje „Te Deum laudamus.“

Sv. maša se nadaljuje; pri darovanji kralj primas-u podarivši dar ljubezni poklekne ter klečí do obhajila; primas mu dá poljubek mirú in podelí blagoslov; kralj se vrne na svoj prestol, kjer stojí do konca sv. maše.

Po sv. maši se prične sprevod v bližnjo cerkev; kralj, okinčan z znamnji, s kterimi je bil venčan, gré peš, spremljajo ga cerkveni in svetovni veljaki, zvonovi vsega mesta donijo, topovi pokajo in grmeči eljen-klici pozdravljajo kralja. Po cesti, po kteri gre sprevod, so položene dilje, pogrnjene s trobojnim suknom národnih barv. V cerkvi kralj prične svoja opravila s tem, da osebe, že poprej določene, izvoli za viteze zlate ostroge.

Stopivši iz cerkve sedejo kralj, primas in vse spremstvo na konje in jezdijo na bližnji prostorni trg, kjer je postavljen z dragimi pregrinjali pregrnjen oder. Kralj in primas stopita na oder, na kterem kralj pod milim nebom prisega, da hoče držati se „inauguraldiplome“ ter deželi braniti postave, pravice in predpravice. Prisega pa tako-le: on vzdigne svoje roke v levici držé križ, na kterega prisega, in za primas-om, ki mu, pred njim stojé, bere prisego, izrekuje prisegalne besede.

Po prisegi jezdi sprevod do „holmca kronanja“; to ti je griček na prostornem trgu umetno narejen prav zarad te slovesnosti. Spremstvo se ustavi pod gričkom, kralj pa jezdi na-nj; njemu na vrh dospevši se ozre po neštevilni množici; vseh očí so obrnjene va-nj; tù kralj prime za 800 let stari meč sv. Štefana ter ž njim mahne na vse štiri vetrove svetá, naznanjaje, da hoče deželo, kteri je kralj, braniti zoper vsacega sovražnika, naj pride od kodar koli.

Potem kralj jezdi v kraljevo poslopje, kjer to slovesnost sklepa sijajni obed. Pri kraljevi tej obedi so gostje le primas, papežev poslanec, palatin, udje cesarske rodovine in poslanci tujih vlad. Ljudstvo pa se gostí pod milim nebom. Kos vola, na drogu pečenega, se prinese tudi na kraljevo mizo. Državni stanovi imajo svojo posebno obed.

Šolske stvarí.

Dr. W—o v „Neue fr. Presse“

in pa naravopis v srednjih učilnicah slovenskih.

(Dalje.)

Dr. W—o napomnil je tudi pomanjkanja šolskih knjig, to je, ker sedaj ni smel reči, da ni dobrih, vendar pravi, da tukaj ni „Concurrenz in der Schulbücher-Literatur.“ Ali mar on zares misli, da je v nemškem jeziku po Avstriji res vse tako lepo, kakor nam on to pripoveduje? Naj le pogleda na pr. berila za nemški jezik po vsej gimnaziji. Ali je tù konkurencija, dasiravno vès izvoljeni svet vé, da vse te čitanke niso piškavega oreha vredne, posebno pa une za najniže razrede? — In ko bi človek bil šaljive volje, prašal bi s polno pravico: čemu siromašni učenec kupuje te drage knjige, ako ga učitelj v šoli prisiljuje, da mora njegov predmet od besede do besede zapisovati, kakor preučeni učitelj učí, dasiravno „Org. E..“ str. 41 učí, da šolska knjiga, ne pa prepisovanje ali pa narekovanje (diktovanje), mora biti edina podlaga podučevanju. Čudno je, da je ravno v nesrečno Slovenijo prišlo toliko tako „preučenih“ mož, kterim so vpeljane šolske knjige trn v pêti, pljučne jetike pa jih ni mar, ktero si mladeneč pri tem nasilnem pisanji in prepisovanji na lepo nakoplje tako lahko, posebno ako je res, kar mnogi ljudje, tudi učitelji pravijo, da naša šolska mladina že v sami šoli mora zdravju na škodo veliko preveliko sedeti. Lahko bi nam bilo povedati kaj na priliko o nekem učitelju na štajarski neki slovenski gimnaziji, kteri, kakor pravijo, o vseh predmetih, in posebno tudi v nemškem jeziku uči le po samih svojih „scriptih.“ Pred nami leží njegovo delo o latinski sintaksi, naravno le v prepisu, menda bi njegovo učenje, ako bi se natisnilo, izgubilo ceno, kakor, postavimo, štajarskega štatistikarja številke o živini sploh in o štajerski posebej. Al ostanimo pri našem gimnazijalcu!

Pravilo o akuzativu z infinitivom glasi se prav po častitem nekdanjem Bröderu: „Constr. Acc. cum inf. wird gesetzt 1. bei den Zeitwörtern, die eine Empfindung (empfinden), wahrnehmen, denken, bezeichnen, als: sehen, hören, fühlen, denken....“ Škoda, da ni dodal primerov, morebiti bi človek naletel tudi na pr. na takošen: „Ich lerne, dass ich die 1. Klasse bekomme“ itd. V tem nauku pod štev. 19 stojí sledeče pravilo, ktero vsem gimnazijalnim jezikoslovcem priporočamo: „Wenn „uter“ und „uterque“ vorkommen und auf einer jeden Seite weniger als 10 Personen vorkommen, so muss die Einzahl gesetzt werden. Wenn aber auf einer jeden Seite mehr als 10 Personen vorkommen, so muss Alles in Plural kommen.“ — Toda pustimo tega filologa; če bi vredno bilo, dodal bi človek tudi nekaj iz narekovanja o nemški literaturi; Bog sam vé, zakaj postava prepoveduje narekovanje, in vendar se s tem trpinči mladež!

Al opustivši to, pogledimo nekaj bolj na tanko, kako naša mladež v nižih razredih poprijema ta narekovanja, koliko tedaj razumeva o tem, kar tako piše in spravlja v robec zamotani tolar edini, kterega gosp. učitelj sirotici podeljuje, dokler Nemček jih deset dobiva ter jih z veseljem obrača in obrača, dokler za vsakega ima po dva. Kaj so si vendar ubogi učenci na pr. mislili na neki gimnaziji stare naše Ilirije, kadar so za nekim profesorjem pisali „Der Spatz ist grausam“, namesto „grau“! Ta učitelj je v ostalem ministerstvu pošteno dokazoval večkrat v svojih prošnjah, da ni ugoden za te dežele, ker ne zná deželnega jezika; kaj bi na tak razlog rekel g. dr. W—o, kteremu slovenski „zajc“ bolj smrdí kakor nemški „Marder“?

Imam pred seboj dve tekici naravopisnih o predovanjih nekega učitelja od leta 1865.; obe, kar se tiče zmisla, enako se glasite v tekstu tako, da ni dvombe, da jih je učitelj narekoval; sirote učenci prvega razreda morali so si vse insekte itd. risati; tekst pa je zraven. Poglejmo nekoliko izrek, na tanko prepisanih: „Die Käfer erkennt man leucht daran, dass sie vier Flügel haben, von denen die zwei oberen hart

und orgenartig sind...“ „Die Larven der Insekten sind entweder haben sie keine Fühse welche man Maden nennt oder haben sie sechs Fühse.“ „Dass Weibchen des Gelbrandes hat gefurchtete Flügeldecken..“ — V obeh tekah na pr. enako stojí: „Wenn der Schmetterling aus der Puppe herauskriechen will, so lässt er zum Munde einen ätzenden Saft heraus, welcher in den Cocon ein Loch macht und somit denselben zerreisst.“ (Rad bi vendar videl, da bi g. W—o po svojih besedah mladeži „demonstrativ und auf Anschauung begründet“ pokazal posebno pravi pomen poslednje besede!) Dalje ena teka ima „die Larven der Immen sind matt“, — druga pa učí, da bi imelo biti „Maden“. V obeh tekah skoro enako krivo stojí: „Die Larven sind Fussloss, die Puppen sehen sehr oft einem kleinen Fässchen oder einen Tohne, wesschalb man sie auch Tonnenpuppen genannt werden.“ V obéh stojí, da si pajki iz dolge niti delajo „ihr Nest“, ter poleg narisana stojí mreža; mi „am beschränkten Standpunkt“ stoječi mislimo, da bi moralo biti „Netz.“ Toda dosta naravopisnih dokazov, lahko bi jih samo iz teh majhnih tekic še dolgo rajdo naštevali. (Kon. prih.)

Dopisi.

Iz Gradca 2. majnika. ♂. *(Beseda; etnografička izložba v Moskvi.)* — Kakor druga leta je tudi letos tukajšnje česko pevsko društvo sklenilo praznovati veliko „besedo“, ktera se bo prejšnjim, kakor pričakujemo, dostojno vvrstila. Praznovala se bo okoli 15. majnika t. l. in se bodo program in povabila kmalu razposlala. Ker bo beseda slovanska, ktere se bodo udeležili tukajšnji Slovani vseh plemen, uljudno že zdaj vabimo slovenske rodoljube v štajarsko glavno mesto, da Slovani pokažemo, da se dobro spominjamo nekdanje lastnine tukajšnjih pokrajin ter da si tje do mejnika slovenske narodnosti in nemške kulture vemo varovati svoje narodno čustvo. — Pa se vé, ako bi marsikomu izmed nas okolščine dopuščale, ne bi le v Gradec prišel k besedi, temuč še dalje bi romal v sveto Moskvo, kjer se bo v kratkem odprla etnografička izložba. Sedaj, ko se v Parizu šopiri kapitalist nad siromakom, ko tam mašina podjeda delo pridnemu delavcu, ravno zdaj se v Moskvi celo druga izložba snuje in se veliko veča svetkovina praznuje. Tje namreč hití iz vseh krajev širokega slovanskega sveta delo domačih rok, ki kaže naravno moč in običaje slovanskih plemen ter ondi praznuje še večo zmago, kakor cesar v Parizu, namreč zavedanje vzajemnosti in sloge slovanskega naroda, ki je v nebrojnem številu posestvo vzel od treh delov svetá. — Pred to vzajemnostjo trepečejo Nemci, posebno naši dvalistični žurnalisti, ki bi radi nas avstrijske Slovane „na steno pritisnili.“ Govorijo, kakor da nas ne bi bilo nikoli; le v najnovejšem času so nas nekteri častihlepneži iznašli med evropejskimi narodi. Da bi se pa ti novoiznajdeni Slovani bolj spoznali, zato se je napravila izložba takih Slovanov v Moskvi! — Naj tù pristavim, kaj ljubeznjiva „Presse“ piše, ktera po židovskem merilu — po denarji — meri svoja politiška načela. V listu od 28. aprila piše po dolgem blebetanji: „Hoffentlich werden unter den österreichischen Slaven nicht nur die Čechen an dem ethnografischen Weltkampfe theilnehmen, sondern auch die erst durch neuere Ausgrabungen an das Tageslicht geförderten slavischen Stämme, wie die galizischen Russen, die Slovenen und andere eigentlich noch nicht concessionirte Winkelslovaken und Pseudoslovenzen. Es steht wohl zu erwarten, dass bis zum Schlusse des Anmeldungstermines unter den letztgenannten einige würdige Ausstellungs-Exemplare aufgetrieben werden können; denn vorderhand herrscht unter diesen Neoslaven eine grosse, allerdings durch die Ueberstürzung, mit der man bei der Schürfung zu Werke ging, leicht erklärliche Verwirrung. Dieselben sind bis heut zu Tage noch nicht einmal gehörig sortirt, und selbst die Celebritäten unter ihnen befinden sich in einem so grossen National-Negligé, dass beispielsweise der Führer der Slovenen, Herr Dr. Bleiweis, bis jetzt nicht einmal Zeit gefunden hat, das Ei — ei aus seinem Namen herauszuwerfen und auch der galizische Russe, Herr Sacher-Masoch, noch immer ein sehr störendes A—a im Namen herumschleppt.“ — Lepi mi to plod nemške kulture! Le da se takemu zaničljivemu pikanju slabo prilega sledeča tolažba: „Man hat auch viel von der Gefährlichkeit dieses panslavistischen Congresses gesprochen, es kann ja aber auch nichts anderes beschädiget werden, als höchstens die Cultur.“ — Kaj pa še! s tako kulturo ne bomo se z vami merili, gospodje dvalističeki! Pojte rakom žvižgat, taki kulturniki! — rekel bi Prešerin.

Iz Kastva 5. maja. — Tudi stari Kastav, kjer je v srednjem veku narodni jezik v glagolici krepko vladal, v cerkvi in izvan cerkve do konca 18. stoletja, pa s spočetkom zdanjega stoletja zunaj cerkve v pismu zaspal, se je izbudil iz svojega narodnega spanja. Dolgo časa smo čakali, da nismo naznanili svojim dragim sosedom in národnim pisateljem vesele novice, da smo Kastavci, Slovenci starega korena in jedra, ustanovili čitalnico. Časopisi so donašali neke članke o njej, ter so jo presojevali; al društvo se je zadovolilo s tem, da je čitalo presodbe mnogovrstne. Zakaj je pa naša čitalnica to kritiko tako navdušeno sprejemala? Neka stara prislovica je v Kastvu: „mi ćemo sami.“ Tudi sedaj pri ustanovljenji čitalnice smo bili navdušeni s tem domorodnim ponosom: mi ćemo sami; ker mi sami brez tuje pomoči hoteli smo to društvo početi, dali smo se časopisnim člankom presojevati, da popravimo svoje pomanjkljivosti, kajti nismo hoteli kučice domorodnosti do slemena na pesek zidati. Prijatelji naroda in slovanske složnosti! ponašamo se sè zavestjo, da smo mi to sami dogotovili, ter moremo sè zaupnostjo v prihodnost gledati. Naši protivniki, ako jih je še kaj, bojo umolknili; mi bomo pa zmiraj više ter više nosili zastavo slovenstva. Sadika je posajena, se je že okovnila; raste, se jači in drevo bo v svoje vreme dišeče cvetelo in plodilo. Prijatelji naroda! Mi vas vabimo z nami v slogi delati, steblo narodnosti gojiti, da bomo mogli v vročih časih skupno pod njegovimi širokimi senčnatimi vejami počivati, in se z njegovim plodom okrepčavati. Ora et labora! Moli Boga za narod in delaj za njegovo srečo. Mi smo stoletja staro prislovico premenili ter želimo v društvu z onimi uzveličiti se. Složimo se! je zdaj naše geslo, in podobno geslu preuzvišenega vladalca: viribus unitis! delajmo s složnimi močmi za srečo države, za utrjenje prestola; bodimo vredni nasledniki svojih dedov Slovanov, ki so krepko delali za prestol in za narod, ker na sreči narodov stojí sreča vsakega pojedinca in države vse. — Visoko c. k. namestništvo je štatute naše čitalnice potrdilo slovanskim jezikom, kjer je med drugimi v §. 9 rečeno: „Ako bi društvo kim tim načinom prestalo, njegov imetak će se porabiti za svrhe glavne učione u Kastvu gradu.“ Vzroki našega društva so bili tedaj brezsebični, in prav to zagotovljuje čitalnici dolgo stalnost. Ustanovnikov na broji 26 je za napravo potrebne pohiščine, časopisov, dnevnikov itd. za to leto čitalnici zagotovilo više nego 400 gold.; vrh tega so se obvezali z darovi v knjigah ustanoviti knjižnico, ktero bo društvo uzdržavalo in množilo. Iz tega se vidi, da čitalničarji ne delajo za svojo korist, da naša čitalnica

ni samo razveselišče, nego okreplišče za učene, učilišče za neučene, počitnica in voditeljca za kmeta. — V seji 11. aprila je bilo enoglasno odločeno, vse gospode domoljube in Kastavce, ki so izvan domovine, in ki so prijatelji in podpiratelji naše narodnosti uljudno povabiti, da bi pristopili ko vnanji člani k naši čitalnici, a mi bomo napredak našega truda in delovanja, kakor tudi letne račune, očitno proglaševali. Za zdaj se zahvaljujemo župniku iz Klane g. Jožefu Princu, kakor nečlanu, za darovanih 10 gld., g. Jožefu Jancu, kaplanu v Rukavcu za 6 gold., a počastnemu članu g. Mateju Jurincu, kanoniku, župniku moščeniškemu in narodnemu poslaniku za dar v novcih in 5 slik predstavljajočih prve slovenske rodoljube v vrednosti več nego 40 gld., in g. Skendru Zamliču, kaplanu v Pazinu, za 2 gld. — 15. maja t. l. bode druga veselica mlade naše čitalnice sè petjem, deklamacijami, tombolo in plesom. Nadjamo se mnozih drazih nam gostov. Odbor.

Iz Notranjskega 1. maja. *(Nova cesta čez Rebernice. Spolnitev Kalistrovega testamenta v fari slavinski.)* V časniku „Triglav", čegar nehanje vedno še obžalujemo, je nekdo opisoval veliko potrebo nove ceste po Nanosovih rebernicah v Vipavo. Od kar „Triglav" ne izhaja več, je vojska leta 1866. vendar enkrat primorala gosposke, da so važno to delo morale zvršiti. Blizo sto let se je o tej stvari posvetovalo, mnogo tehniških načrtov je bilo narejenih, lepih dovršilnih operatov predloženih, vendar, čeravno se je dokaj nesreč prigodilo, je ostala strma cesta vedno le na starem. Kakor se čuje po izvedenih možeh, so bili tacega zadrževanja najbolj krivi zelo potrošljivi načrti, po kterih bi bila cesta stala na stotine tisučev, oblastnije pa toliko niso hotele potrošiti za malo našo deželico. Že predlog, ki ga je bila francoska vlada zapustila, ni bil za rabo, ker po njem bi bila cesta jako dolga in polna ovinkov. Novejši načrti so posnemali to francosko brezpametnost, in zato je resnično za to delo bolje, da se ni po njih pred dognalo. Celi svet zdaj spoznava, da dobro in z malimi stroški ni bilo mogoče one ceste drugam preložiti, kakor ondi, kjer je zdaj narejena. Dokazano je to očitno, in imamo zdaj krasno cesto, po kteri se lahko vsak v Vipavo hitrejše peljá ko pred, in mu zdaj ni treba na testament misliti. Kdor vé, da nova cesta je eno miljo dolga, da po dnevu, ko je matika prvikrat udarila, ni preteklo več ko šest tednov in se je po nji vozilo že mnogo težke vojaške tvarine, posebno mostnarske, in da je v druzih šestih tednih vse dodelano bilo, z mnogimi trdnimi zidanimi mostovi vred, — se mora krepkosti in delavnosti inženirja, gosp. Pilca, vrlega Poljaka, resnično čuditi. Ne verjel bi pa človek skoraj, ako izvé, da pri taki naglici se je vendar potrošilo komaj tretjina denarja, ki bi se bil po prejšnjih risih potreboval; — zdaj namreč je vse veliko delo stalo le do 40.000 gld. Očividno je tukaj, kaj storí čisti um in pravi dobri naklep. Dela se niso dajale v najem ali na licitando, ampak imenovani naš pridni inženir je z najetimi delavci sam delal (v režíi), in tako je mnogo ubozih ljudí teh krajev imelo dober zaslužek nepristrižen. Akoravno ni bilo narejenega pravega risa, tudi ne prevdarka stroškov, in se je največ samo na očí kopalo in zidalo, je mož v treh mescih veliko cesto po Nanosovih strminah vendar tako gladko potegnil, da gori in doli s konji lahko v brzem teku voziš, ker ni nikjer hujšega klanca kot štiri palce (coli) na seženj (klaftro).

Še drugo veselo vest vam sporočamo iz Notranjskega. Ustanove blagega ranjcega gospoda Kalistra iz Slavine, od kterih so „Novice" že pripovedovale, se bodo zdaj kmalu spolnile. Dediči ranjcega so velike zneske v to namenjene odšteli, in pri tem, ker so ves percentni davek plačevati prevzeli, so skazali, da tudi oni so navdušeni istih domoljubnih namenov, kteri so vodili ranjcega. Največa ustanova njegova je menda za faro Slavinsko; zapustil je namreč 20.000 gold. za vas Slavino, 20.000 gold. za vas Koče, v kteri je bila rojena gospá Marija Kalistrova vdova; 50.000 gold. pa za vse druge vasí fare Slavinske vkup s tem ukazom, da naj se prihodek teh kapitalov vsako leto razdelí po hišah, da bodo gospodarji ložeje odpravljali svoje davke. Želeti je zdaj, da bi se kapitali zagotovili po intabulacijah, kolikor je po postavah mogoče, ravno v tej fari, ker tako bi se volja dobrotljivega ustanovnika najbolje spolnila, kteri je očitno hotel zdatno pomagati rojakom krščenim ravno pri tistem kamnu, pri kterem so botri tudi Kalistra držali. Akoravno se je od neke straní soseskam svetovalo, da naj bi za one kapitale kupile državnih obligacij, so možje vendar po pameti sklenili, denar rajši domá pridržati in na dobre zastave, namreč na zemlje, dajati tacim faranom, kteri bi jih hoteli pri sebi intabulirati. Modro je storjeno, da so imenovani gospodje dediči Kalistrovi in soseskini možje o tej zadevi pri vladi se že oglasili *), kajti denar se bo lahko obrnil za plačevanje starih dolgov, za nakupovanje ali zboljševanje zemljišč, za pridobivanje živine, tukaj jako potrebne, in sploh v prid kmetijstva, kar bi se z obligacijami nikakor ne dalo doseči. Evo ti pravo kmetijsko banko, ktero je ustanovila moč in beseda nepozabljivega Kalistra, slovenskega rojaka!

Iz Prema na Notranjskem. — Tukaj smo našli pri podiranji stare cerkve 520 svitlih denarčekov v lončeni posodici, ki so podobni nekoliko nekdanjim grošem s podobo dvakratnega križa na eni strani, — na drugi pa s podobo tirolskega orla; — napis kolikor se brati more, jim je: „Rihardus Comes Tirol." — brez letnice in brez številke veljavnice. Tukaj Vam jih pošiljam par v razgled. — Pri vsem tem, da je precej števila in teže vseh menda čisto srebernih denarcev 38 lotov, — je njih vrednost le pičla, razun starinstvene, — toraj bi nam pač kak bogat starinoljub jako vstregel, ako bi hotel prevzeti to starinsko znamenitost za kako drugo bolj zdatno pomoč v podporo preuboge cerkve naše, ktero novo zidati smo prisiljeni ravno zdaj — o tako revnih okoliščinah in žalostnih časih. **)

Iz okolice črnomaljske. K....r. — Pozor! častiti čitatelji! Zopet nekaj kratkočasnega! Kakor jih več gré velikonočne praznike domú obhajat, je tudi ne dolgo izučeni zdravnik g. Skubic iz Črnomlja (zdaj v službi na Koroškem) domú po pisance prišel. In ko neki dan

*) Nadjati se je, da tudi c. kr. deželna vlada bode potrdila to, kar bi tako očitno spolnovalo voljo Kalistrovo. Glavnica (kapital) je na zemljiših bolje zavarovana kakor v papirji, ki ima danes to, jutri to ceno, in tako bi kapital in obresti delali na isti cilj in konec, ki ga je blagi Kalister pred očmí imel, ko je poročal svojim rojakom kmetom lepo pripomoč. Resnično je to, kar gosp. pisatelj pravi, da to bi bila kmetijska banka. Ker vsaki čas beremo, da visoka vlada priporoča napravo kmetijskih in obrtnijskih bank v podporo kmetijstvu in obrtnijstvu, in je to leta 1862. priporočala tudi naši hranilnici (šparkasi), naj zdaj, ko se brez vseh over dá lahko napraviti taka lokalna kmetijska banka, pokaže, da jej je s tako napravo resnica! Vred.

**) Kdor v ta dobrotljivi namen želí starinske te novce videti, vidi jih lahko pri vredništvu ali založniku „Novic." Po gosp. Dežmanovem razjasnjenji so ti tirolski novci (Solidus) grofa Meinharda II., ki je umrl leta 1295. Na Kranjskem se je tega denarja že več našlo; vendar ljubljanski muzej nima tako dobro ohranjenega, kakor so ti, nobenega. Zato bi prav bilo, ako dovolite, da smemo te tri starinjake muzeju izročiti. Morebiti bi ostale najbolje prodali muzeju Insbruškemu. Pri Wellenheimski licitacii na Dunaji leta 1844. so se prodajali od 5 do 10 krajc. konv. velj. Vred.

s črnomaljskim zdravnikom skupaj pride, ga pozdravi: „dobro jutro.“ Gosp. P. zarenčí: „Was! nichts dobro jutro! Guten Morgen sagt man!“ Gosp. Skubic ga začudljivo gleda in se mu nasmeja; kolega njegov pa jo mu zopet zagode: „ha, mein lieber Freund, die Zeiten haben sich geändert.“ Brž ko ne, je mislil na sladke sanje tukajšnjih poslednjih volitev za deželni zbor. Gosp. Skubic mu odvrne: „E, ako Bog dá, ne za dolgo.“ Za kolikor toliko, pa zdaj je tako. In s tem je bilo neslane pravde za „guten Morgen“ konec. Nadjamo se, da bode Velikonemec na hrvaški krajnski meji še doživel, da bode k časti prišlo domače „Dobro jutro!“ — Darum aber kene Feindschaft niche, g. P.!

Iz Ljubljane. *(Iz mestnega zbora 3. t. m.)* Ko so gospodje Ivan Vilhar, Janez Smukavec, Juri Zanet in Gašpar Jemec obljubo mestjanstva gosp. županu storili, naznanjuje on, da se je deželni poglavar baron Bach pismeno poslovil od mestnega zbora, — da se je deželnemu odboru po želji njegovi povrnilo mestu posojenih 20.000 gold., in da lastnik hiše št. 34 poleg čevljarskega mosta želí ogleda svoje hiše, ker se utegne primeriti, da pri stavbi novega mosta hiša njegova škodo trpí. Po teh naznanilih vpraša mestni odbornik g. V. C. Zupan: kako stojí sè sirotnico? Bralci „Novic“ že vedó, kako stojí ž njo, in tako je tudi gosp. župan odgovoril. Mestni odbornik gosp. dr. Valenta vpraša: po kakem načinu dobivajo tuji operatêrji in potujoči zdravniki pravico, da se v Ljubljani začasno nastanejo, ker je znano, da marsikdo tacih popotnikov je le mojster-skaza, ki ljudí slepari? Gosp. župan odgovarja na to, da je zdravništvo prosto in se tedaj druzega ne zahteva od tacih tujcev, kakor to, da se izkažejo s spričali zmožnosti svoje. Ako se priklati kak neupravičenec sèm, bode magistratu ljubo, da se mu to naznani, da ga odpravi. — Po vsem tem je prišel v razpravo imenik volilcev, ki imajo letos pravico voliti mestne odbornike. Ker ta določitev, da je natanjčna, potrebuje natanjčne preiskave in temeljite vednosti, zato je župan gosp. dr. Costa sam prevzel sporočilo in za ta čas predsedstvo v zboru izročil namestniku svojemu dr. Orlu. Župan na drobno našteva vse premembe od lanskega leta in naznani tudi reklamacijo, ki so mu jo zoper imenik volilcev izročili gospodje odborniki dr. Zupan, vitez dr. Kaltenegger, Dežman, Stedry in Bürger. Izbrisati bi se morala po tej reklamacii pravica volilna enemu mestjanu zato, ker iz mestjanskega zaklada dobiva podporo. Odbornik g. Horak se ustavi tej misli, češ, da mestjanski zaklad ni ubožni zaklad. Obveljala je njegova. Tudi trem duhovnim gospodom: g. Majheniču, ki je fajmošter v Križankih, g. Turku, ki je kurat v deželni bolnišnici, in g. Potočniku, ki je spovednik pri nunah, je hotla una reklamacija volilno pravico vzeti. Gosp. župan razjasni na drobno, kakošna opravila da imajo omenjeni duhovniki in da po takem, če tudi nimajo vse župnijske oblasti, je vendar imajo toliko samostojne, da se ne morejo vvrstiti kaplanom, in postava ne govorí o tem, da bi morali vso oblast imeti; ljudstvo jih imenuje križanskega, nunskega in špitalskega fajmoštra. Temu nasprotuje odbornik Stedry in v daljnem besedovanji pride celó do tega, da pravi, da zdaj, ko je čas reklamacij pretekel, mestni zbor ne bi smel premenjevati imenika volilcev; ko vidi, da večina zborova ne pritrdi onim reklamacijam, strastno zakriči, da je to le za norca imeti publikum (Fopperei). Zoper ta insult*) nastane silen vihar v zbornici in gosp. župan zahteva od predsednika, naj mu izreče grajo vsled opravilnega reda; to razžaljenje župana in mestnega odbora pa dá povod županu, da očitno izreče svojo nevoljo nad natolcevanjem, ktero neprenehoma izhaja iz tistega tabora, kteremu je večina mestnega zbora trn v peti, in ki svoj strup tako pogostoma izliva v noticije ljublj. nemškega časnika; ako le kak pijanec, kterih je bilo in bode na veke, zakričí ponoči, brž prinese „noticijo“, da ljudje cele ulice niso mogli spati! ali če se tudi kaki baburi okna pobijejo Bog vedi za kaj, brž pride to v „Laib.“ noticije itd. Mar vsega tega ni bilo popred, ko ni imelo mesto policije v rokah? In take noticije grejo po svetu in mi nimamo obrambe za to! — Ko sta še dr. Toman in dr. Bleiweis govorila zoper Stedry-a, dokazavši mu, da ima konečno mestni zbor oblast in dolžnost, da se vredi imenik volilcev in da je vsako leto mestni zbor tako delal, se je vlegel vihar, in sprejeti so bili vsi predlogi županovi s tem, da nove volitve bodo za 3. razred 23. in 24., za 2. razred 25. in 27., za 1. razred pa 28. in 29. dne tega meseca. V 3. razredu izstopita: dr. Costa in V. C. Zupan, — v 2. razredu: Poklukar, dr. Zupan, pl. Strahl, Dežman, Schöppl, — v 1. razredu pa: Holcer, Malič, dr. Recher, dr. Zupanec (Jožef Pleiweis je umrl). — Ker niso bile vse stvarí današnjega zbora rešene, zato je bila prihodnja seja na pondeljek napovedana.

— Senožečanom se ne bode želja spolnila, da bi dobili c. k. okrajno sodnijo in davkarijo, čeravno je po sklepu deželnega zbora odbor deželni z gorkim priporočilom to peticijo predložil c. k. vladi. Predsedstvo c. kr. deželne nadsodnije v Gradcu je namreč odgovorilo, da ne more te prošnje predlagati ministerstvu pravosodja, ker večletna skušnja bi morala še le dokazati potrebo, da bi te uradnii bili v Senožečah.

— Jutri se Njih ekscelencija bivši deželni glavár kranjski baron Bach podá na svoje novo mesto v Trst. — V kratkem nastopi novi c. kr. deželni prvosednik gospod Sigmund Konrad pl. Eybesfeldski svoje opravilstvo v Ljubljani. „Slov. Gospodar“ v Mariboru piše o njem to-le: „Upamo, da bode narodu pravičen. Vsaj smo (pl. gosp. Konrad je rojen Štajarec) iz čisto zanesljivega vira čuli, da se je že v mladosti marljivo učil slovenskega in tudi českega jezika. Učitelj mu je bil znani slovničar Murko.“ „Primorec“ v Trstu dodaja to-le: „Tržačanom je ta gospod, ki je bil v Trstu dvorni svetovalec, v prav dobrem spominu, ker je bil prav prijazen, pravičen in pošten. „Novice,“ na ktere je bil v Trstu naročen, prebiral je prav rad.“

— *(Dramatiško društvo.)* Z odpisom slavnega c. k. deželnega predsedništva dne 19. aprila 1867 št. 1222 pr. dobil je osnovalni odbor nazaj konečno potrjena pravila, ktera je prenarejena predložil v drugo dne 12. aprila. Dramatiško društvo je tedaj ustanovljeno. Osnovalni odbor se je snidel dne 25. aprila v sejo, v kterej se je sklenilo, da se vabilo k pristopu in pravila dadó koj natisniti. Zarad poverjenikov se je sklenilo, da se obrne osnovalni odbor najpred do odborov slovenskih čitalnic, kterim se pošlje vabilo in pravila ter se je naprosi, da blagovolijo ali se sami postaviti za poverjenike ali pa naznaniti rodo-

*) Če tudi vsak časnik po svojem stališču popisuje obravnave zbora državnega, deželnega, mestnega in kakoršnega koli, se vendar od vsakega zahtevati mora to, da dogodbe pové tako, kakor so bile. Popis te seje je v „Laibacherci“ poln pomót. Zamolčala je popolnoma besedo, zavoljo ktere je po pravici vstal viharni hrup, — župan ni nikoli rekel, „was nur bei einer alten Witwe“, ampak „wenn auch nur“ in to je ves drug pomen; al to ni za njen „Standpunkt“, ker bi sicer ne bila mogla pristaviti druzih imen, ktera je že desetkrat imenovala, druga pa „wohlweislich“ zamolčala, kakor Blaznika, prazno stanovanje v Št. Jakobškem farovžu in še več druzih, kjer so se enake nerodnosti godile. Lože se vé da je staviti ! in !?, kakor nepristransko popisati stvar.

ljube, ki bi prevzeli ta posel. Ravno tako se bode obrnil osnovalni odbor do druzih posameznih rodoljubov, da blagovoljno prevzemó poverjeništvo ter naznanijo to odboru. Naj bi vsi rodoljubi po deželi krepko segli odboru pod ramo, da si tudi to národno društvo kmalu pridobi mnogo podpornikov in začne svojo delavnost. Društveno leto se prične z 1. januarjem tega leta in dobi vsak ud kakor hitro odrajta svoj letni donesek, pristopnico. Letni donesek je za činovne ude, kteri so predstavljajoči in pisalni, po en goldinar, za podpornike pa dva goldinarja na leto. Vabilo in posnetek iz pravil društva prinesemo v prihodnjem listu.

Rojaki zopet je odprto novo polje delavnosti, ki bode na veliko korist vsemu slovenskemu narodu. Naj se krepko in čvrsto razvije mlado društvo in požene novo cvetje na polji slovenskega slovstva in domače umetnosti. Božja pomoč!

— „Učit. Tovarš“ je v 9. svojem listu prinesel doklado, v kteri c. k. deželno predsedstvo z ukazom od 31. sušca t. l. št. 1082/P. ostro graja agitacije ljudskih učiteljev v smislu vladi sovražnem (regierungsfeindlich), in nanašaje se na ukaz od 24. maja l. l. žuga jim celó še zgubo službe. — Ta okrožnica je kakor una od lanskega leta silno senzacijo naredila po deželi in to zato, ker tudi učitelji ljudski imajo po postavi pravico voliti, po ustavi pa je volitev prostovoljna. Ktere agitacije so pregrešne in kazni podveržene, to odločuje kazenska postava; kdor pa se kaznuje, mora se saj poprej v preiskavo vzeti in kazni vreden spoznan biti in to že po občnem kazenskem redu, pri učiteljih pa še posebno po §. 274 šolske postave. Obsoditi se vendar ne more noben zatoženec popred, dokler ni po preiskavi kriv spoznan. Tako in nikakor drugače si misli vsak svobodoljuben državljan postave v ustavni državi, in Avstrija — hvala Bogú — dan danes se še glasí za ustavno državo! Ali so — brez ozira na učitelje — sploh taki rodoljubi, ki so pošteno delali zato, da so se volili narodni poslanci, res „regierungsfeindlich“, to razsodbo z mirno vestjo prepuščamo prihodnosti; saj še ni, kakor Nemec pravi, „aller Tage Abend.“ Rajnki baron Jelačić bil je leta 1848 za velicega izdajalca razglašen, pozneje pa za rešitelja Avstrije spoznan in slavljen.

— Prečastiti gosp. dekán in fajmošter Vincenci Vovk v Št. Rupertu je zavoljo zaslug za cerkev in šolo poslavljen z redom Franc-Jožefovim.

— Iz Celovca nam je ravnokar došel sledeči dopis: „Ni žalosti brez veselja; sporoča se nam, da se že sredi meseca maja pokaže v Ljubljani nov časnik. Vlastnik in vrednik „Slovenčev“ se je že obrnil na dotične rodoljube, ali in kako bi naročnikom „Slovenca“ list pošiljati blagovolili. Svesti smo si, da bodo dotični gospodje stavili kaj prijazne in dobre pogodbe, tako, da dvomiti ni, da dobodo mesto „Slovenca“ novi časnik iz Ljubljane. Še te dni se zvé, kaj in kako: zatorej potrpljenje!“

— „Sokolov“ prvi letošnji izlet v nedeljo čez Fužine in sv. Urha v Lavrico bil je od jutra do večera jako zanimiv. S griča sv. Urha pozdravlja jih strel možnarjev in ljudstvo vrè jim naproti. Sv. maša obhajala se je z lepim slovenskim petjem, po maši pa so pod milim nebom „Sokoli“ radovali se s prijaznimi in veselimi prebivalci prijetnega kraja. Ob 1. uri popoldne prišli so v Lavrico. Tukaj je bilo vse okinčano; povsod so jim nasproti vihrale národne zastave, ter v solnčnem žarku pozdravljale prišedše junake. Obed bil je izvrsten, kakor ga le vrla gospodinja v Lavrici napraviti zná; občna radost pa se je bolj in bolj vzviševal, ko so predragi gosti in prijatli Sokolov iz Ljubljane v neštevilnih vozovih pridrdrali, praznovat prvi spomladanski dan, kteremu so tudi nebesa bila mila.

— *(Nove slovenske pesmi.)* Gosp. Gregor Rihar mlajši je ravnokar v Miličevi tiskarnici na svetlo dal nov zvezek cerkvenih pesem za čveteroglasno petje. Dobivajo se po nizki ceni pri skladatelji v seminišču ljubljanskem. — Tudi gosp. Anton Kunšic, učitelj v Nemški Loki na Kočevskem je dal snopič čveteroglasnih cerkvenih pesem na svetlo, ki so po celó nizki ceni — 20 krajc. — na prodaj v tiskarnici Egerčini v Ljubljani in pri skladatelji samem v Nemški Loki.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Deželni zbor hrvaški se je pričel 1. dan t. m. Ta zbor ima skleniti: ali se ima trojedina kraljevina združiti z Magjari ali ne — in zato ta hip ni nobene stvarí tako važne v Avstrii, kakor je zbor zagrebški. Bralo se je najpred pismo Njih Veličanstva, ki ne odobruje adrese zborove od 19. dec. 1866. in Hrvate do 15. dne t. m. kliče v Pešto. Da ne uno ne to ni po volji večini zborovi, videlo se je očitno na obrazih poslancev, in čulo se je po glasih, ki ne razodevajo zadovoljstva. Zbor je izvolil odbor 9 poslancev, kteri ima nalogo, da nasvetuje, kaj naj se odgovorí na kraljevo pismo. Ker je v tem zboru 6 poslancev, ki trdno stojijo za to, da ne propade Hrvaška, in so le 3 od stranke magjaronske, nadjati se je načrta tacega, ki trojedine kraljevine ne bode žrtoval dvalizmu. Ker pa ta načrt še ni gotov, zato gleda zdaj vsa Avstrija v Zagreb, kaj bode sklenil zbor. Prevzvišenega škofa Strossmajer-a pa čujte! ne vidimo v tem zboru, zakaj na Dunaji se mu je prepovedalo, da ne sme v zbor. Stol njegov ostane tedaj ta hip prazen — al ravno ta prazni stol je — glasen govornik. Strossmajer je čez Prago včeraj odrinil v Pariz. „Pozor“ piše: „Hrvaška ne bojí se nikake sile; stranka narodna ne misli nikakor resignirati, temveč bode še dalje s skušeno darežljivostjo in krepkostjo borila se za narod svoj in bode zmagala.“

Milodari za pogorelce v Kranjski gori:

Gosp. Luka Robič 2 gold., gosp. Jožef Pauer 5 gold., go sp. J. P. v Ljubljani 10 gold., gosp. dr. Bl. 2 gold.

Listnica vredništva. Gosp. J. S-č; „Ipavci naprej“! natisnemo gotovo prihodnjič.

Žitna cena

v Ljubljani 4. maja 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 70. — banaške 7 fl. 66. — turšice 4 fl. 10. — soršice 5 fl. 12. — rži 4 fl. 50. — ječmena 3 fl. 40. — prosa 3 fl. —. — ajde 3 fl. 40. — ovsa 2 fl. —.

Kursi na Dunaji 7. maja.

5% metaliki 58 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 129 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 69 fl. 40 kr.	Cekini 6 fl. 22 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu / na Dunaji } 1. maja 1867: **89. 62. 16. 19. 37.** / **62. 53. 83. 39. 9.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 11. maja.

V Trstu 4. maja 1867: **35. 3. 4. 25. 80.**

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 18. maja 1867.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.